

Ooper müüride varjus

Savonlinna hoiab traditsioone, Birgitta otsib uut

IRENE KABONEN

Erakordselt kuum suvi hakkab läbi saama ning muusikasõprade hingeandumad on elamusi pilgeni täis. Sai ju suvel nautida maiuspalu Savonlinna ooperifestivalil, Saaremaa ooperipäevadel ja äsja lõppenud Birgitta festivalil. Birgitta festival kulges tänava pidulikus õhkkonnas: see viidi läbi juba kümnendat korda, kahel õhtul tähistati meeleoluka galakontserdiga festivali kunstilise juhi Eri Klasi 75. sünnipäeva ning Tallinna Kammerorkester sai 20aastaseks.

Kuna mul on olnud aastaid võimalus külastada Soomes Savonlinna ooperifestivali esietendusi, siis proovingi nüüd võrrelda seda ning Birgitta festivali kui kahte täiesti erineva suunitlusega ning mastaabiga muusikasündmust. Savonlinna ooperifestivalil, mis kestab kuu aega, sain kuulda-näha Sallise „Kullervot”, Bizet’ „Carmenit” ja Puccini „Madama Butterflyd”, Birgitta festivalil Bernsteini „Missat”, Mozarti „Röövimist Serailist”, Verdi „Maskiballi” Moskva Helikoni esituses ning maestro Klasile pühendatud galakontserti. Elamused kummaltki festivalilt on uhked ja võimsad.

Lähemalt toimumiskohtadest. Mõlemad festivalid viiakse läbi ajalooliste müüride vahel, kuhu kogu esitav repertuaar hästi sobib. Mõlemad ehitised on XV sajandist: Piriita klooster pühitseti sisse aastal 1436, Olavi kindlus valmis 1475. Mõlema iidset müürid on seisnud sajandeid majesteetlikult, peites endas minevikusaladusi.

Savonlinna ooperifestivali on nüüd-

järgmisel aastal korvata kunstiline juht Jorma Silvasti, tuues festivalile Lehári opereti „Löbus lesk”.

Olulisel kohal festivalikavas on soome heliloojate ooperilooming. Nimetan mõned: Aulis Sallise „Ratsanik” („Ratsumies”), „Punane joon” („Punainen viiva”), „Kuningas läheb Prantsusmaale” („Kuningas lähtee Ranskaan”), Joonas Kokkose soovitud ooper „Viimased kiusatused” („Viimeiset kiusaukset”), Einojuhani Rautavaara „Aleksis Kivi”, Aarre Merikanto „Juha”, Olli Korttekanga „Isa tütar” („Isän tyttö”). Need ooperid aitavad kujundada ja tõsta rahvuslikku identiteeti.

Birgitta festivali sõpru köidab seavastu iga-aastane teoste uudsus ja žanriline mitmekesisus. Igal suvel tuleb kümne festivalipäeva sees ettekan- dele midagi uut ja põnevat, sageli meil esmakordselt esitatavat. Rahuldumaks erineva maitsega kuulajaskonna huve, pakutakse ka sünteeskunsti, lastele muusikatükke.

Küll aga teevad mõlemal festivalil kaasa rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud dirigendid, lavastajad ja solistid.

Savonlinna lava Olavi kindluses on väga suur ning etendused antakse ilma eesriideta. Ühelt poolt saab seetõttu ära kasutada terve lavaruumi, teiselt poolt aga tekib olukord, kus nii mõnigi dirigent on kaotanud kontrolli laval toimuva üle. Raske on korruga jälgida üle kogu lava mitmele tasandile lavastatud lauljaid (soliste ja koori) ning samaaegselt hoida koos orkestrit. Mõnikord ongi etendused kulgenud ebasünkroonselt. Tihti näeb vaatajagi laval toimuvat tege-

helivõimendusega muutuvad või isegi kaovad. Kui aga laulja hääle diapasoonis puuduvad mõned madalad või kõrged noodid, siis ei aita isegi võimendus.

Veel üks erinevus on see, et Savonlinnas on ooperist ooperisse laval sama orkester ja ooperikoor, s.o nagu festivali vundament, mis on suures osas laotud eesti lauljatest. Meil aga pole püsivat koosseisu (v.a Tallinna Kammerorkester) ning kõik – esinejad ja etendused – ostetakse enamasti sisse. Mitte miski ei kordu. Seetõttu on Birgitta festivali esinejad publikule igal aastal suur üllatus.

Kui võrrelda piletite hinda, siis meil jäävad need 37–47 euro, Savonlinnas aga 50–180 euro vahemikku. Makstes pileti eest suurt raha, tahaks kuulaja, et tulemus oleks täiuslik – lauljad, (solistid, koor), orkester, dirigent, lavastus. Varemets tuleb laulda iga ilmaga, mis nõuab lauljalt head tervist ja vastupidavust, sest alaline tuuletõmbus ja õhutamperatuuri kõikumine on häälele ohtlik ja kurnav. Kuidas lauljad laulavad? Peab tunnistama, et hästi. Savonlinna festival on kaheksamiljonilise eelarvega maksujulisem, nii et saab külalissoliste sisse osta ka Metropolitan Operast, mis omakorda tagab kvaliteedi, kuigi mitte alati esteetilise naudingut.

Mis siis kahest festivalist sõelale jäi? Savonlinnas oli mõjuv bariton Tommi Hakala kättemaksuhimulise Kullervona väga dramaatilise ja pingelise esituse poolest. Samuti bariton Ville Rusanen Kimmona (tenori partii), kelle rollilahendus oli kõige tugevam. Ja loomulikult meie bass Koit Soasepp (Tiera), kes loob oma tegelaskujust alati meeldejäeva karakteri.

Bizet’ „Carmenis” laulis Don José meile hästi tuntud kanadalane, vastupidava ja jõulise häälega tenor Luc Robert, kes on Estonias esitanud Fausti. Meeldis bulgaarlanna Nadia Krasteva Carmenina. Küll aga mõjusid „Carmenis” uudsena dirigent Frédéric Chaslini võetud harjumatu kiired tempod. Puccini „Madama Butterflys” võlusid Aušrinė Stundyte Leedust peaosalisena ja Andrea Caré Pincertonina. Ja vaieldamatult ooperikoor, mille kindla tuumiku moodustavad 18 eesti lauljat.

Birgitta festivali olemasolu on kahtlemata seotud meie muusika suurkaju Eri Klasiga, tänu kellele on festival leidnud kindla koha eesti muusikaelus.

Galakontserdi solistide ja kava valik oli hea, Helikoni solistide kõrval laulsid suurepäraselt Priit Volmer, Heli Veskus, Oliver Kuusik ja Rauno Elp ning Marion Elvila. Birgitta festivalil sobis hästi Bernsteini „Missas” USA solisti Douglas Websteri kõrvale Koit Toome oma kõlava ja kandva häälega, olles sealjuures väga mänguline, samuti õrn Kristel Pärtna. Moskva Helikoni „Maskiballis” olid meeldejäevad Lidia Svetozarova Oscarina ja Jelena Mihhailenko Ameliana. Bieli ja Solothurni Linnateatri (Šveits) Risto Joosti juhutatud Mozarti ooperist „Röövimine Serailist” jäi meelde Christiane Bösiger Konstanzena. Märkida tuleb ka retsitatiivide arusaadavust – sakslaste endi esituses oli tekst selge ja lihtne. Nagu ikka mängisid heal tasemel ERSO ja Tallinna Kammerorkester.

Selleks aastaks on muusikapidu läbi ja iidset müürid jäävad ootama järgmise aasta elamusi.

ooperifestivalil, mis kestab kuu aega, sain kuulda-näha Sallise „Kullervot”, Bizet’ „Carmenit” ja Puccini „Madama Butterfly”, Birgitta festivalil Bernsteini „Missat”, Mozarti „Röövimist Serailist”, Verdi „Maskiballi” Moskva Helikoni esituses ning maestro Klasile pühendatud galakontserti. Elamused kummaltki festivalilt on uhked ja võimsad.

Lähemalt toimumiskohtadest. Mõlemad festivalid viiakse läbi ajalooliste müüride vahel, kuhu kogu esitav repertuaar hästi sobib. Mõlemad ehitised on XV sajandist: Pirita klooster pühitseti sisse aastal 1436, Olavi kindlus valmis 1475. Mõlema iidset müürid on seisnud sajandeid majesteetlikult, peites endas minevikusaladusi.

Savonlinna ooperifestivali on nüüdseks peetud 53 korda – juba aastast 1912, sealjuures iga-aastaselt 1967. aastast siiani. Publiku huvi on lakkamatult püsinud ja festivali rahvusvaheline maine on väga hea. Miks? Seetõttu, et ettekantav on hästi teatud-tuntud. Savonlinna ooperifestivali repertuaar hõlmab klassikalist ooperit ning teoste valik kordub aastast aastasse: Verdi „Rigoletto”, „Macbeth”, „Don Carlo”, „Maskiball”, Mozarti „Don Giovanni”, „Võlulflööt” (seda esitati aastatel 1973–1989 igal aastal, viimasel ajal suuremate vahedega), „Aidat” on aga järjest ette kantud kümnel aastal. Samuti sageli on festivalil kõlanud Gounod’ „Faust”, Bizet’ „Carmen”, Wagneri „Tannhäuser”, „Tristan ja Isolde”, „Lendav hollandlane” ning „Lohengrin”, Puccini „Turandot”, „Tosca” ja „Madama Butterfly”. Aga alles eelmisel aastal etendati esmakordselt Verdi „La traviata’t” ja Saint-Saënsi „Simsonit ja Delilat” ning 2007. aastal Donizetti „Lucia di Lammermoori”. Seega tulakse kuulama konkreetset, kindlalt väljakujunenud esitustraditsioonidega armastatud ooperit. Paratamatult jääb festivalil puudu uudsusest ja seda püüab

esmakordselt esitavatav. Rahuldavamaks erineva maitsega kuulajaskonna huve, pakutakse ka sünteeskunsti, lastele muusikatükke.

Küll aga teevad mõlemal festivalil kaasa rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud dirigendid, lavastajad ja solistid.

Savonlinna lava Olavi kindluses on väga suur ning etendused antakse ilma eesriideta. Ühelt poolt saab seetõttu ära kasutada terve lavaruumi, teiselt poolt aga tekib olukord, kus nii mõnigi dirigent on kaotanud kontrolli laval toimuva üle. Raske on korruga jälgida üle kogu lava mitmele tasandile lavastatud lauljaid (soliste ja koori) ning samaaegselt hoida koos orkestrit. Mõnikord ongi etendused kulgenud ebasünkroonselt. Tihti näeb vaatajagi laval toimuvat tegevust vaid teatud nurga alt. Pirita kloostri varemete lava on väiksem ja tundub olevat mugavam ja hubasem kui Savonlinnas, kus 2000se auditooriumi ees halvastänavu nii mõndki solisti esinemishirm, mistõttu peaproovis saavutatud lavaline vabadus ja hääle kandvus läks esietenduse käigus kaduma.

Oluline vahe seisneb selles, et Savonlinnas ei kasutata tehnilist helivõimendust, mis laulja suhtes on õigem lahendus, kuid ühtlasi kõva proovikivi. Akustika on müüride vahel hea, aga suure ruumi täislaulmine eeldab suurt professionaalsust ja vokaaltehnilist oskust. Vastasel korral ei kostu laulja isegi mitte neljandasse ritta. Ooperilaulja kasutab kogu oma keha helivõimendusena ning õpibki aastaid seda tegema. Ooperilaval ta näitab, kui kande on tema hääle ilma võimenduseta. Seevastu tehnilise võimendusega kostab hääle niikuinii saali, olenemata laulja koolitusastmest. Sageli pingutatakse seetõttu vähem ning osa häälest läheb ikkagi kaduma. Ooper on siiski kirjutatud loomulikule häälele, mida tahetaksegi kuulda, sh ilusat vibraatot, ülemhelisid, mis kõik

festival on kaheksamiljonilise eelarvega maksujõulisem, nii et saab külalissolistes sisse osta ka Metropolitan Operast, mis omakorda tagab kvaliteedi, kuigi mitte alati esteetilise naudinguga.

Mis siis kahest festivalist sõelale jäi? Savonlinnas oli mõjuv bariton Tommi Hakala kättemaksuhimulise Kullervona väga dramaatilise ja pingelise esituse poolest. Samuti bariton Ville Rusanen Kimmona (tenori partii), kelle rollilahendus oli kõige tugevam. Ja loomulikult meie bass Koit Soasepp (Tiera), kes loob oma tegelaskujust alati meeldejäáva karakteri.

Birgitta festivali sõpru köidab esitavate teoste uudsus ja žanriline mitmekesisus, tänavu Bernsteini „Missa” esietekanne Eestis.

Heiti Kruusmaa